

KUTUBXONA – AXBOROT FAOLIYATI MUASSASALARI TEKNOLOGIYASINI BOSHQARISH

Mambetova Ayxan Abat qizi

Ózbekiston Davlat san'at va madaniyat instituti

Nukus filiali 3-bosqish talabasi

Annontatsiya: Ushbu maqolada kutubxona – axborot faoliyati muassasalarida texnologiyalaridan foydalanish tartibi va ularni boshqarish uslublari haqida malumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Kutubxona, texnologiya, axborot xizmati.

Annotation: This article describes information about the use of technologies in library-information institutions and their management methods.

Keywords: Library, technology, information service.

Kutubxona -axborot muassasalarini normal ishlashin taminlaydigan jarayon bilan operatsiyalar yigindisi kutubxona texnologiyasidan iboratdir. “Texnologiya” tushunchasi fanning turli tarmoqlarida, ishlab chiqarish va hosilotlik emas sohalarida keng tatbiq qilinadi. Bu tushincha ikkita aspektda - texnologiya fan sifatida hamda ro'yobga oshiriladigan texnologik jarayonlar sifatida o'rganiladi. Texnologiya ishlab chiqarish va hosilotlik emas sohalarida mavjudligi sababli, ular madaniy va nomoddiy texnologik ishlab chiqarishlarga ajratiladi. Madaniy ishlab chiqarish - bu ishlab chiqarish yoki xaridorga madaniy ne'matlar yetkazib beradigan sohalar yig'indisi dir. Bularga ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi, o'rmon xo'jaligi, suvlar xo'jaligi va boshqalar kiradi. Kutubxona - axborot muassasalari murakkab ijtimoiy - madaniy muassasasi sifatida hosilotlik emas tarmoqiga kiradi. Nomoddiy ishlab chiqarish tarmoqin o'ziga xos xossasi shundan iborat, bu sohada tabiat va uning kuchlarini o'zgartirishga to'g'ridan to'g'ri harakatlar bo'lmaydi. Bu soha ob'ekti tabiat emas, balki inson, uni yashashi va ishga layoqatlilik ko'rsatishiga sharoit yaratuvchi ijtimoiy shart-sharoitlardir.

Kutubxona - axborot texnologiyasi jamg'armalarni to'ldirish, xaridorlarga xizmat ko'rsatish, ma'lumotnoma berish, uslubiy yumushlar va boshqalarni ham qo'shgan turda, kutubxona - ma'lumotnoma muassasalari faoliyatning borlik turlarinde bor. U kutubxona - axborot faoliyatning borlik turlari o'zlar texnologiyasi - ishning o'sha turini bajarish uchun jarayonlar va operatsiyalar yig'indisiga ega. Masalan, jamg'armani to'ldirish texnologiyasi, jamg'armani asrash texnologiyasi, kutubxona yoki bibliografik xizmat ko'rsatish texnologiyasi, uslubiy yordam va boshqalar.

Texnologiya kutubxona - axborot muassasalarining ishlash mexanizmiga uzviy turda xosdir. Biroq uning mundariyasi vaqt va sharoit ta'siri ostida o'zgaradi. Bundan ikkita - uch asr muqaddam, kutubxonalarning kitoblar bilan ta'minlanishliki hali unchalik yuqori bo'lmagan vaqtda, yangi keltiritgan kitoblar ro'yxatdan o'tkazilar jurnal bitta vaqtini o'zida inventar kitob, katalog hamda bibliografik ro'yxat bo'lib xizmat etgan. Kitoblar va kitobxonlar oqimining ortishi, ular talabining murakkablashuviga ko'ra jamg'armalar eshabi, ularni kataloglashtirish va sistemalashtirish ajralib chiqdi va bitta satr xizmat ko'rsatish texnologiyasi paydo bo'ldi : abonementlarda adabiyotlar

berish - olish, jamg'armalarni to'ldirish, ularni joylashtirmoq, axborot - bibliografik hamda axborot xizmati va ommaviy yumushlar o'zlar texnologiyasiga ega bo'ldi. Hisob-kitob yumushlarining ko'plab tizimsi ham o'zlar qiyofasin o'zgartirdi. Shunki, guruhli va oddiylashtirilgan ishlov berish, materiallarni kassetalarda, disklarda va tematik papkalarda saqlash, broshyuralarni oddiylashtirilgan hisobga olish va ishlov berish, darsliklarni oson inventarizatsiya qilish va boshqalar. Bugungi kunda kutubxona - axborot muassasalarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan jadal foydalanish yumushlari ro'yobga oshirilayotganligi munosabati bilan kutubxona - axborot muassasalari texnologiyalari ham o'zgarib, rivojlanishlashib, zamonga maslawip borishi tabiiy holat.

Texnologiya mangu emas, o'zgarishi da mumkin. Bu yangi keltiritgan kitoblarni farqli eshabi bo'ladimi yoki uyga beriladigan adabiyotlarni qayd qilish va kitoblarni joylashtirmoq usuli bo'ladimi, u adabiyot va axborot olish uchun kelishganga xizmat ko'rsatishi zurur. O'sha sababli da texnologik variantlarni tanlanganda satr asosiy mezonlarga rioya etiladi :

- kitobga yoki axborotga ishlov berishdning tezkorligi yoki xaridorlar talabin qondirish ;
- ishonchlilik yoki berilgan vazifaning yanada aniqlash ijrosini ta'minlashlik ;
- optimal sermehnatlik;
- xarajatti o'rash (yaniy u yoki bu jarayonga sarflangan xarajat uni qo'llashdan olinadigan xotima ma'nosigan oshmasligi zurur).

Zarurat bo'lmaganda kutubxona texnologiyasini, uning ayrim jarayonlarini murakkablashtirish maqsadga yarasha bo'lmaydi. Kutubxona - axborot muassasalari ishining xilma-xilligi ikkita tariqasi paydo bo'ladi. Eng ko'p va kuch sarflanadigan yetakchi vazifalardan birinchi guruhiga kutubxona - axborot muassasasining asosiy vazifasin - xaridorlarga xizmat qursatish, ularni talablarin qondirishni nazarda tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maxmudov M.X. Kutubxona – axborot faoliyatini boshqarish. Darslik. Toshkent. 2009.
2. Davlatov S.X, Nosirov O', Berdiyeva Z.Sh, O'rozov A.N. Kutubxonashunoslik. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2021.-423 b.
3. Yuldashev I.J, Nosirov O'. Kutubxona – axborot xizmati: nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2021.-352 b.